

Г.Д. Дяченко

***Opuntia phaeacantha* Engelm. var. *camanchica* (Engelm. et Bigeloni) L.D. Benson - ВАЖЛИВИЙ КОМПОНЕНТ СУКУЛЕНТІВ ДЛЯ КАМ'ЯНИСТИХ ГІРОК**

Національний ботанічний сад імені М.М. Гришка НАН України, м. Київ

Ключові слова: кам'янисті горки, *Opuntia* Mill

У статті подано опис кам'янистої гірки, на якій важливим компонентом в озелененні використані рослини роду *Opuntia* Mill. Наводиться характеристика *Opuntia phaeacantha* Engelm var. *camanchica* (Engelm. et Bigeloni) L.D. Benson, методи розмноження і значення для озеленення кам'янистих гірок.

На кам'янистій гірці в НБС ім. М.М. Гришка НАН України висаджена експозиція сукулентних рослин, яка носить назву "Гірка декоративних сукулентів". Вона розташована в центрі Ботанічного саду, на південному схилі пагорба, заввишки – 15 м. На верхівці пагорба штучно створений оглядовий майданчик заввишки 2,5 м. З одного боку ділянки знаходиться сім, а з другої – дев'ять терас. Зверху до середини пагорба тягнеться центральна дорога завширшки 1,2 м. На рівні четвертої тераси ця дорога розходиться на дві дороги, такої ж ширини, вони охоплюють клиновидний кам'янистий пагорб, який розширюється до низу гірки до 15 м. Під цим пагорбом знаходиться грот, вхід до якого увитий виноградом. По обидва боки дороги, починаючи з третьої тераси, розташовані два вали, завширшки 2,5 м. Зверху знаходиться альтанка [1]. Пересічений рельєф ділянки, значна висота пагорба, оригінальна форма окремих каменів, кам'яні ослінчики і сходи, альтанка разом із супутніми зеленими насадженнями – (кулеподібної форми акація, ялівець козацький, декоративні квітучі рослини) все це дало можливість розмістити сукулентні рослини, в тому числі і опунцію, з врахуванням особливостей природних умов. За вегетаційний період вони отримують багато світла і тепла, навесні ґрунт швидше нагрівається через південну експозицію і кам'янистий схил.

Рослини роду *Opuntia* Mill є важливим компонентом сукулентних рослин для кам'янистих садів. Рід відноситься до родини *Cactaceae* Juss. Батьківщина – Північна та Південна Америка. Назва роду походить від грецького міста Опунта, через яке ці рослини вперше в XVI ст. були завезені до Європи. Рід *Opuntia* нараховує біля 250 видів [2].

Опунція – це багаторічна рослина, чагарник або напівчагарник, а іноді і дерево. У багатьох видів стовбур здерев'янілий при основі. Характерною ознакою роду є те, що молоді пагони і сегменти стовбура мають форму від плескуватих до продовгуватих та циліндричних форм.

Рід опунція в сучасній систематиці розділяється за екологічними ознаками на дві групи: північну і південну. До першої групи відносяться види з великими квітками, крупними сланкими, круглими або продов-

гуватими сегментами. До другої групи відносяться низькорослі види з багатьма стеблами рослини, які ростуть великими групами.

Представники роду опунції дуже варіюють по кольору сегментів стовбура, кольору та форми глохидій і квіток. Плоди теж можуть бути різної форми, кольору, запаху та смаку. У більшості видів опунцій квітки утворюються на ребрах сегментів. Епідерміс сегментів гладенький, щільний, часто блискучий, іноді войлочко-опушений. Квітки широко відкриті, воронкоподібні або чашоподібні, від 2 до 15 см в діаметрі, яскраво-жовті, червоні, жовто-гарячі цвітуть з квітня по серпень. Плоди голі або покриті колючками, м'ясисті.

Не дивлячись на те, що рід опунція давно відомий, він потребує ретельного вивчення. Через незвичне пристосування до змін умов навколишнього середовища іноді буває дуже важко визначити видову приналежність опунції. На відміну від інших кактусів, які попадаючи в незвичні умови, призупиняють ріст або гинуть. Опунція змінює деякі морфологічні характеристики. Більше того, опунція розповсюджується на великі території і при цьому може мати внутрішньовидові зміни на невеликих площах. Вона поширена на американському континенті – від Канади до Пантанонії, на території від океанського узбережжя до кордонів вічних снігів в Андах. Представники видів опунції акліматизувались в тропічних і субтропічних областях майже усієї земної кулі, а в першу чергу в Середземномор'ї та Австралії. Перевагу віддають гірським місцевостям, саванам, сухим тропічним рідколіссям, а також піщаним морським узбережжям, створюючи непрохідні великі зарості. В Техасі ділянки рослин опунцій досягають тисячі гектарів. Оскільки життєздатність цих рослин дуже велика, то боротьба з ними всіма відомими хімічними та біологічними засобами малоєфективна і проблема зменшення їх поширення залишається не вирішеною.

Із всіх кактусових опунції використовують найбільше, особливо, в харчовій промисловості. Молоді стеблові сегменти, які ще не мають колючок, мексиканці їдять під назвою "нопалітос". А в Техасі стовбури опунцій натирають піском, щоб обчистити їх від колючок і глохидій і тільки після цього з м'я-

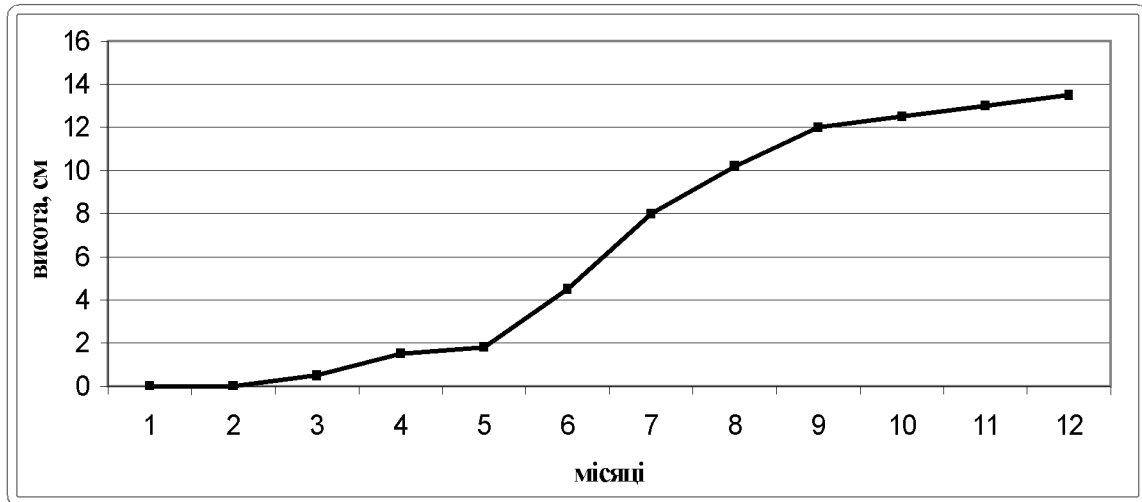

Рис. 1

коті готують страви. Великі солодкі плоди носять назву "туна", з них готують напої, джеми, мармелад, приправи, а також вони довго зберігаються в сушеному вигляді. Соком розтертих пагонів обмазують стовбури фруктових дерев для захисту від сонячних опіків, шкідників та гризунів. Із коренів виготовляють дуже міцні мотузки.

Розмножують рослини опунції насінням, живцями, відводками, щепленням. Вирощують на яскравому сонячному освітленні. Полив помірний. Земляна суміш середньої родючості.

В кам'янистих садах висаджують частіше два види: опунцію коричнево-червоноголчасту і опунцію розростерту.

Опунція коричнево-червоноголчаста різновидність каманчіка (*Opuntia phaeacantha Engelm var. Samanchica (Engelm. et Bigelow) L.D. Benson*) Батьківщина - Америка від Колорадо до південного кордону. Кущ розпростертий, багато гіллястий 40-45 см заввишки. Сегменти стовбура продовгувато-овальні або овальні іноді яйцеподібні, до 15 см завдовжки, знизу без колючок, сіро-оливково зелені. Ареоли з колючками, їх по 1-3, червонуваті до темно коричневих, кінчики світліші, до 3,5 - 6 см завдовжки. Глохидії зелені або жовтувато-коричневі. Квітки 7-8 см в діаметрі, жовто-гарячі, жовті до рожевих. Цвіте в червні-липні. Плоди круглі, пурпурові, соковиті, їстівні. Зацвітає на 3-4 рік. Рослини морозостійкі, витримують зниження температури до -29°C без укриття. Потребує яскравого сонячного освітлення. Полив помірний.

В Україні вже давно проводиться інтродукція опунції, чимало видів акліматизувалися на Чорноморському узбережжі Криму, де вони цвітуть і плодоносять. Ще з перших років існування Нікітського ботанічного саду проводиться інтродукція опунції [3].

В 2004 році в НБС ім. М.М. Гришка НАНУ був інтродукований з Нікітського ботанічного саду посад-

ковий матеріал *Opuntia phaeacantha var samanchica*, яка зайняла почільне місце в експозиції гірки. В зв'язку з цим в наших дослідженнях ми приділяли значну увагу вивченню методів розмноження для забезпечення посадковим матеріалом *Opuntia phaeacantha var samanchica* не тільки ділянки "Гірка декоративних сукулентів", а і для реалізації, як перспективну сукулентну рослину для кам'янистих гірок.

Розмноження проводили вегетативним і насінневим способами. При вегетативному розмноженні в квітні-травні відокремлювали сегменти стовбура і протягом 5 діб підсушували на стелажі, а потім садили в пікіровочні ящики з річковим піском. Укорінення проходило 30-40 діб. Укорінені рослини садили в горщики з земельною сумішшю – дернова земля, торф, пісок (1:1:1). Рослини утримували в теплиці при помірному поливі. Навесні наступного року, в кінці квітня, рослини з теплиці переносили в ґрунт на ділянку "Гірка декоративних сукулентів". У відкритому ґрунті за рослинами велись фенологічні спостереження. Виявилось, що при посадці в квітні рослини *Opuntia phaeacantha var samanchica* мали на стовбурі 1-2 сегмента, а за вегетаційний період наростали до 3-4. Влітку краще ростуть і цвітуть на сонячному місцезнаходженні досить посухостійкі, добре переносять зиму, морозостійкі, навіть без снігового покриття витримували до -29°C. Коренева система розташована близько до поверхні ґрунту, корені добре розвинені завдовжки 10-15. На третій рік вегетації в кінці червня-липня рослини зацвіли. Квітки жовті до 7 см в діаметрі. Насіння світле розміром з сочевицю (0,5 см).

При насінневому способі розмноження в листопаді зволене насіння поміщали в холодильну камеру з температурою +5°C на стратифікацію, де воно знаходилось 2,5-3 місяці. В лютому місяці насіння висіли в земельну суміш: дернова земля, перегній, пісок (1:1:1) на глибину 0,5 см.

В березні появились перші сходи. Сіянци утриму-

вали при помірному поливі та світлому місцезнаходженні. У жовтні рослини вже досягли 10-15 см заввишки (рис. 1). На молодому пагоні виростають листочки, які з часом зникають. В травні наступного року рослини *Opuntia phaeacantha* var *samanchica* були висаджені у відкритий ґрунт на ділянку "Гірка декоративних сукулентів".

Наші дослідження свідчать, що рослини *Opuntia phaeacantha* var *samanchica* розмножуються як вегетативним способом, так і насіннєвим і обидва способи достатньо ефективні.

Чотирьохрічні спостереження нами за рослинами *Opuntia phaeacantha* var *samanchica* у відкритому

ґрунті свідчить, що її варто рекомендувати для широкого використання в озелененні кам'янистих гірок, альпінаріїв, рокаріїв і для квітникових композицій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дяченко Г.Д. Рекомендації по створенню "Гірки декоративних сукулентів". - Київ: Фітосоціоцентр, 2006. - 20с.
2. Приходько С.Н., Яременко Л.М., Червченко Т.М. и др. Декоративные растения открытого и закрытого грунта. - Киев: Наукова думка, 1986 - 666 с.
3. Крайнюк К.С., Гончарова О.І. Колекція сукулентів Нікітського ботанічного саду // Квіти України" - 2005. - №1.-С.34-37.

Надійшла 19.03.2008р.

А.Д. Дяченко

Opuntia phaeacantha Engelm. var. *samanchica* (Engelm et Bigeloni) L.D. Benson - важный компонент суккулентов для каменистых горок

В статье дается описание каменистой горки, на которой важным компонентом в озеленении являются растения рода *Opuntia* Mill. Приводится характеристика *Opuntia phaeacantha* Engelm. var. *samanchica* (Engelm. et Bigeloni) L.D. Benson, методы размножения и значение для озеленения каменистых горок.

Ключевые слова: каменистые горки, *Opuntia* Mill

A.D. Dyachenco

Opuntia phaeacantha Engelm. var. *samanchica* (Engelm. et Bigeloni) L.D. Benson is an important component of succulent plants for rock hill

A description of the rock hill, where plants of genus *Opuntia* Mill. are used as an important component of design is given botanical characteristic, methods of propagation and an importance for rock hill design are presented.

Key words: the rock hill, *Opuntia* Mill

Відомості про авторів:

Дяченко Г.Д., Національний ботанічний сад імені М.М. Гришка НАН України.

Адреса для листування:

Дяченко Г.Д., 01014, м. Київ, вул. Тімірязєвська, 1, Національний ботанічний сад імені М.М. Гришка НАН України.

УДК 574.583: 504.454

А.В. Бразицкий

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ЭКЗОТИЧЕСКОЙ ВОДНО-БОЛОТНОЙ ФЛОРЫ В ОЗЕЛЕНЕНИИ САДОВЫХ ВОДОЕМОВ В МОЛДОВЕ

Кишиневский дендрологический сад, Молдова

Ключевые слова: дендропарк, фитодизайн, водоём, растение

Среди комнатных растений, которые используются для фитодизайна интерьеров, есть немало растений с повышенной требовательностью к влаге почвы и воздуха. По сути, родиной этих растений являются болота тропических и субтропических областей земного шара. Часть из них с успехом может быть использована для озеленения водоемов и водопадов, а также садовых участков – в летнее время. Наиболее известные виды нами были апробированы в условиях Кишиневского дендропарка за 2005-2007 гг.: циперус очереднолистный – *Cyperus alternifolius*; циперус гаспан – *Cyperus haspan*; папирус – *Cyperus papyrus*; калла эфиопская – *Calla aethiopica*; водный гиацинт – *Eichornia crassipens*; пистия телорезовидная – *Pistia stratiotes*; сальвиния – *Salvinia auriculata*; азолла каролинская – *Azolla caroliniana*; валлиснерия спиральная – *Vallisneria spiralis*; Элодея канадская – *Elodea Canadensis*; айр злаковый – *Acorus gramineus* 'Variegata'; осока японская – *Carex morrowii* 'Marginata'; Хауттунния сердцевидная – *Houttuynia cordata* 'Chameleon'; ситник развесистый 'Pensil grass', ситник развесистый 'Spiralis'; лобелия темнокрасная – *Lobelia cardinalis*; губастик медно-красный – *Mimulus cupreus*; понтедерия сердцевидная – *Pontederia cordata*; лютик длинолистный – *Ranunculus linqua*; изолепис пониклый – *Scirpus cernus* (isolepis gracilis); арундо – *Arundo donax* 'Variegata'; бамбук листоколосник черный – *Phyllostachys nigra*; псевдосаса японская – *Pseudosasa japonica*; мискантус сахарный – *Miscanthus saccharifer*; мискантус 'Zebrinus' – *Miscanthus 'Zebrinus'*; мискантус китайский – *Miscanthus sinensis*; Офиопогон японский – *Ophiopogon japonica* и др..

В результате исследований были выявлены условия культивирования этих видов в условиях Молдовы, оценены их декоративные свойства; рекомендованы для озеленения водоемов и прибрежной зоны.

Надійшла 20.03.2008р.